

Aan: college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
Betreft: zienswijze onderzoeksagenda Milieu voor windbeleid en RES, zaaknummer 2022-005244
Van: Stichting Omwonenden Versus Windturbines (SOVW)
Datum: 16 maart 2023

Geacht college,

Hierbij ontvangt u onze zienswijze met betrekking tot de onderzoeksagenda Milieu voor windbeleid en RES.

Doelstelling

Het onderzoek richt zich op de doelstelling die is vastgelegd in de RES 1.0 maar ziet ook tevens toe op de doelstelling 55% CO2 reductie in 2030 (GEA doelstelling).

De RES-Achterhoek doelstelling ligt vele malen hoger dan de GEA doelstelling. *De GEA doelstelling moet leidend zijn en niet het RES bod.* Het RES bod is uitgebracht door de stuurgroep RES (een verplichte samenwerking) en niet door volksvertegenwoordigers. De gemeenteraad kon niet anders dan de RES aannemen omdat anders het huis van Thorbecke in werking treedt (beslissing wordt dan genomen door een hoger gelegen bestuurlijk orgaan).

Dat de RES-Achterhoek een te hoog bod heeft uitgebracht, laat zich als volgt verklaren.

- Akkoord van Groenlo (pagina 21)
Het RES bod van de RES-Achterhoek is afgeleid van het Akkoord van Groenlo: “Achterhoek energieneutraal in 2030”. Inmiddels is deze achterhaald, en sluit het Akkoord van Groenlo aan bij het klimaatakkoord. Dit betekent concreet dat het RES-Achterhoek bod naar beneden bijgesteld moet worden.
Zie: <https://www.achterhoeknieuwsborculoruurlo.nl/nieuws/politiek/444671/nieuw-akkoord-van-groenlo-samenwerken-voor-een-energieneutrale->

Het akkoord van Groenlo is in een achterkamer, niet democratisch, tot stand gekomen. Gebaseerd op een andere werkelijkheid. Tot dit inzicht kwam ook de gemeenteraad in Berkelland en zij hebben middels een motie een oproep gedaan om het RES-bod te verlagen en deze in lijn te brengen met de doelstelling van het klimaatakkoord.

- Motie: “regie in de energietransitie”.
Op 18 mei 2021 heeft de gemeenteraad van Berkelland een motie aangenomen om het RES-bod in lijn te brengen met het nationaal klimaatakkoord. Het RES-bod is niet omlaag gebracht. Ook daaruit blijkt dat van een democratisch proces geen sprake is.
Zie: <https://berkelland.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/474cebd7-d416-417e-bee8-74e001910641?documentId=217b9b6c-a70e-4863-8a8b-bb1750879056>

De doelstelling van de RES-Achterhoek bleef onveranderd en is met een bieding van 1,35 TWh buitenproportioneel. Dit blijkt uit:

- Voor de landelijke opgave van 35TW wordt er gewerkt volgens het 'fair-share' principe: dit betekent dat binnen de Achterhoek het volgende moet worden opgewekt:
 - op basis van Energieverbruik: 0,50 TWh
 - op basis van Inwoners: 0,60 TWh
 - op basis van Oppervlakte: 1,03 TWh

Het rekenkundig gemiddelde van bovenstaande drie: 0,71 TWh.

Een logische vraag is dus: waarom wordt er een bod van 1,35TWh gedaan? Dat is bijna twee keer zo veel dan nodig is? Ook andere regio's in Gelderland bieden in de RES niet meer dan nodig is.

Dit betekent ook dat de RES-Achterhoek haar deel levert voor andere RES regio's binnen de provincie die een lager bod hebben uitgebracht. Dit is niet wat we noemen een "fair-share" principe, zelfs niet binnen de provincie.

- In de gemeente Berkelland is een berekening - objectief – door OverMorgen (adviesbureau voor duurzame energie) gemaakt, zij geven aan:

“Zon in de pijplijn betekent dat alle zonnenvelden die zijn vergund worden gerealiseerd. Dit betekent dat er 120 ha extra wordt neergelegd tot 2030. Hiermee wordt 361 TJ elektriciteit opgewekt. Om het doel van 55% CO₂ reductie in 2030 te halen zijn windmolens, wanneer bovenstaande wordt toegepast en gehaald, niet nodig. ”

- 14 maart jl. verscheen het volgende artikel in de Volkskrant “Onderzoek: geen extra windmolens op land en zonneparken nodig voor halen klimaatdoel.” Dit wordt zelfs onderstreept door Marjan Minnesma (Urgenda) in hetzelfde artikel: ‘Als 80 procent van reeds vergunde en gesubsidieerde windprojecten doorgaan en we besparen door vervoer en huizen te elektrificeren, dan zijn verder geen windmolens op land nodig’.
<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/onderzoek-geen-extra-windmolens-op-land-en-zonneparken-nodig-voor-halen-klimaatdoel~b9e84be3/>

Kortom, de RES-Achterhoek en meer specifiek de gemeente Berkelland voldoen nu al aan de GEA doelstelling en gaan zelfs nog veel verder.

Wij verzoeken u het bod van de RES-Achterhoek te verlagen naar 0,71 TWh.

Het valt ons op dat bij de totstandkoming van de RES (zowel in Gelderland als in de Achterhoek) veel mensen van GroenLinks betrokken zijn geweest. Wij noemen o.a. de gedeputeerde, de bestuurlijk trekker, lokale bestuurders en de projectmedewerker van de RES Achterhoek (is tevens GL statenlid in Groningen). Daarnaast is ook de GL wethouder van de gemeente Bronckhorst, in zijn rol als voorzitter van thematafel CE&E van de Achterhoek Board, nauw betrokken (geweest) bij de RES-Achterhoek. Ook is er intensief samengewerkt met Jong RES Achterhoek. De jongeren die

vertegenwoordigd zijn in de Jong RES-Achterhoek zijn vrijwel allemaal beroepsmatig betrokken bij de energietransitie. Kortom, een dubbele pet. Er was en is dus geen sprake van een “neutrale” weging met betrekking tot het uitgebrachte RES-bod.

Op pagina 17 lezen wij “een optelling van de biedingen uit de 6 RES’en leidt tot 6,5 Twh. Als in de praktijk blijkt dan niet alle locaties daadwerkelijk ontwikkeld kunnen worden, verwacht de provincie dat alternatieven nodig zijn.” Ook hier geldt: de doelstelling 55% CO2 reductie in 2030 (GEA doelstelling) is leidend.

Overigens is het zoeken naar alternatieven, als locaties afvallen, ook niet in lijn met het ingezette beleid van de provincie. Wij verwijzen hierbij naar de uitspraak van de provincie, naar aanleiding van het wegvallen van een windpark op de Veluwe vanwege de wespendif: “geen waterbedeffect om de doelen alsnog te halen, niet elders windmolens plaatsen om alsnog de doelen te halen”.

Grootschalige clustering

Grootschalige clustering heeft ook onze voorkeur (voor zover dit al nodig is). Daarin vinden wij elkaar. Versnippering van windturbines moeten we voorkomen. Ook hier geldt: als is voldaan aan de GEA doelstelling op één voorkeurslocatie middels clustering, dan worden andere locaties uitgesloten. Solitaire windturbines worden niet toegestaan om versnippering te voorkomen (dit heeft ook niet uw voorkeur lezen wij, maar neem dit dan ook expliciet op).

Wij verzoeken u om dit op te nemen in de Plan-MER.

Geluidsnorm

Op pagina 36 meldt u: “het is denkbaar dat windturbines “stiller” worden, ook al neemt de windturbine in afmetingen toe. Daarom kan het rekenen met een hogere bronsterkte (bijvoorbeeld 106dB ten opzichte van 103 dB) leiden tot het onnodig beperken van zoekruimte voor deze windturbines.”

Dit is vooral een papieren werkelijkheid. De geluidshinder verslechtert wel met grotere afmetingen, door de grotere klap op de paal, de veelvuldige pitch-afregeling, de grote generator en het grotere rotor-uitstralingsoppervlak. Om dit zogenaamd tegen te gaan heeft de fabrikant “silent modes” en “mitigaties” verzonnen om de grotere windturbines dichtbij woningen te kunnen plaatsen. Tot zover de zogenaamde innovatie. “Mitigaties” dienen alleen om de koper van de turbine op papier een goede oplossing te bieden. Niemand die de praktijk kan controleren. De Omgevingsdiensten weten niet eens waar ze moeten kijken of hoe ze moeten meten.

Zoals u weet is er veel te doen rondom de gezondheid van omwonenden nabij windturbines. In de Plan-MER ontbreekt aanvullend wetenschappelijk onderzoek.

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/12/NtvG-Geluid-van-industrie%CC%88le-wind-turbines-De-relatie-met-gezondheid.pdf>

De nationale normen voor windturbines op land zijn buiten werking, omdat de RvS heeft vastgesteld dat wetenschappelijke onderbouwing daarvoor ontbreekt. De provincie Gelderland verpakt de

ationale norm nu als lokale norm om alsnog door te kunnen gaan onder de oude rijksnormen en rekensystematiek, zonder wetenschappelijke onderbouwing.

Het alternatief dat ook door u wordt onderzocht (WHO norm) is speculatief en allerm minst zeker. Ook de impact “visuele hinder” wordt in de landelijke MER nader onderzocht.

Verschuil u niet achter het feit “het klimaat kan niet wachten, haast is geboden”. In de RES-Achterhoek lopen inmiddels diverse initiatieven en we doen het lang niet slecht zoals wij hierboven hebben aangegeven. Wacht eerst de landelijke ontwikkelingen af en gooi nu niet onnodig gemeenschapsgeld over de balk met een onderzoek dat later mogelijk achterhaald is.

Wij verzoeken u eerst de landelijke onderzoeken af te wachten. Indien uw college dit niet wil, dan ontvangen wij graag een uitgebreide motivatie.

<https://www.raadvanstate.nl/@125920/milieubeoordeling-voor-windturbinenormen/>

Aantal gehinderden (pagina 27)

De ervaren hinder van windturbines is 3 keer groter dan die van wegverkeer, maar dat wordt niet erkend in het bestuurlijk debat. Een veel gebruikt argument van voorstanders van windenergie is dat wegverkeer evenveel hinder oplevert als windturbines. Dit misverstand is afkomstig uit de toelichting bij de wijziging milieuregels windturbines, waar de minister de maximaal toelaatbare norm voor wegverkeer, railverkeer en industrielawaai vergelijkt met de norm voor windturbines.

De maximale grenswaarde voor wegverkeer bedraagt 65dB. Op dat niveau is het percentage ernstig gehinderden inderdaad vergelijkbaar. Maar hier wordt voorbijgegaan aan het feit dat de grenswaarde van 65dB alleen in zeer uitzonderlijke situaties wordt gehaald. Voor aanleg van nieuwe wegen bij woningen moet de voorkeursgrenswaarde voor wegen van 48dB in acht worden genomen. Bij deze geluidsintensiteit bedraagt de ernstige hinder door wegverkeer ongeveer 2-3% in vergelijking met 7-9% ernstig gehinderden bij een Lden van 47dB voor windturbines. Het aantal ernstig gehinderden door windturbines is bij een vergelijkbaar geluidsniveau dus 3x zo hoog.

<https://www.windwiki.nl/a-comparison-between-exposure-response-relationships-for-wind-turbine-annoyance-and-annoyance-due-to-other-noise-sources/>

Het aantal gehinderden is een arbitrair percentage en wij verzoeken u daarom rekening te houden met de hierboven genoemde argumenten en dit ook als zodanig te melden in het rapport.

Het RIVM adviseerde in 2009 een veel lagere voorkeurswaarde van 40dB Lden en waarschuwde toen al voor gezondheidseffecten door ernstige geluidshinder en slaapstoornis.

<https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/680300007.pdf>

Infrasoon geluid

Op geen enkele wijze wordt in de MER Infrason geluid meegenomen. Dit heeft wel degelijk negatieve impact op omwonenden.

Rondom het verschijnsel infrasoon en laagfrequent geluid is steeds meer informatie voor handen. Binnenkort wordt een grote systematische review van ruim 300 wetenschappelijke artikelen gepubliceerd door Jan de Laat, audioloog LUMC, waarin hij de gezondheidseffecten van windturbine geluid heeft onderzocht.

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/12/NtvG-Geluid-van-industrie%CC%88le-wind-turbines-De-relatie-met-gezondheid.pdf>

Wij verzoeken u de impact van infrasoon geluid ook in het MER-plan op te nemen.

Referentieturbines

In het plan-MER wordt uitgegaan van 2 referentieturbines, waarbij als ondergrens gekozen is voor een turbine met een ashoogte van 120 meter, een rotormeter van 117 meter en vermogen van circa 3,6 MW;

In de plan-MER wordt opgemerkt: anno 2022 is enerzijds een windturbine op land kleiner dan 120 m ashoogte en een turbinevermogen van minder dan circa 3,6 MW onder de huidige financiële aannames niet realistisch. Dit komt onder andere vanwege het vervallen van de SDE-subsidie.

De NWEA meldt op haar website:

*Regio's die uitgaan van 3 MW (MegaWatt) windturbines bekijken zich op deze keuze. Want het is onmogelijk om met deze turbines een rendabele businesscase te bouwen. Een kleinere turbine klinkt misschien sympathiek maar is onhaalbaar. Niet elke locatie is geschikt voor een grotere turbine, bijvoorbeeld vanwege veiligheidscontouren en geluid- en slagschaduw. Het kan dus zijn dat de gekozen locatie voor de 3 MW turbine later moet afvallen en dat er opnieuw begonnen moet worden met het vinden van een locatie. **Daarom is in de handreiking RES 1.1 na overleg met NWEA ook een nu gangbare turbine van 5,6 MW opgenomen.***

<https://www.nwea.nl/regionale-energie-strategieen-verkijken-zich-op-te-kleine-windturbines/>

Het hanteren van een ondergrens van windturbines met een vermogen van 3,6 MW is niet realistisch, verwarrend en zal leiden tot verkeerde aannames en conclusies (onder meer in gemeenteraden). Immers, het wekt de indruk dat kleinere windturbines mogelijk zijn.

Kortom, neem de handreiking van de NWEA over en ga uit van turbines van 5,6 MW (als ondergrens).

Betrokken partijen

Er is een kerngroep die het plan-MER proces begeleidt. De kerngroep (begeleiding, afstemming en consultatie) wordt nauw betrokken bij alle stappen. In de kerngroep zijn de provincie en een aantal RES-regio's en gemeenten vertegenwoordigd.

De overige groepen (waaronder expertteam) worden hoofdzakelijk geïnformeerd over de voortgang en het inhoudelijke proces en anderzijds te consulteren over belangrijke ontwikkelingen en keuzes.

De lijnen en besluiten worden dus hoofdzakelijk door de kerngroep uitgezet en genomen.

U geeft niet aan welke RES-regio's en gemeenten vertegenwoordigd zijn in de kerngroep en waarom er uitsluitend voor deze "partijen" is gekozen. Zo ontbreekt bijvoorbeeld een arts die de gezondheid kan toetsen (zowel in de kerngroep als in het expertteam).

- Welke RES-regio's zijn betrokken, en wie zijn de afgevaardigden van de RES-regio's? Hoe selecteert u de RES-regio's die deel uit gaan maken van de kerngroep?
- Op welke wijze selecteert u gemeenten voor de kerngroep. En welke gemeenten maken hier deel van uit?

Een deugdelijke motivering met betrekking tot de samenstelling van de kerngroep en het expertteam ontbreekt. Onvoldoende kan beoordeeld worden of de kerngroep en het expertteam de belangen goed kunnen afwegen. Er is hier nadrukkelijk sprake van een motiveringsgebrek.

Naast bovengenoemd verzoek om een deugdelijke motivering verzoeken wij u een onafhankelijk wetenschapper toe te voegen aan het team met kennis van gezondheid in relatie tot windturbines.

Ontbreken van "handreiking sociale effecten" in de MER.

De handreiking 'Sociale effecten in milieueffectrapportage' is het resultaat van een gezamenlijk project van de Commissie voor de milieueffectrapportage en mede opgesteld door Witteveen + Bos. Het is in dat kader op z'n minst opmerkelijk dat deze handreiking niet is meegenomen in de MER aangezien de MER wordt uitgevoerd door Witteveen + Bos.

Het gaat hierbij om sociale effecten die gerelateerd zijn aan de volksgezondheid en de beleving van de woon- en leefomgeving. Door sociale effecten in beeld te brengen ontstaat er een completer beeld van alle gevolgen van wind- projecten.

Wij zien graag dat het volgende wordt opgenomen in de Plan-MER:

Wat is de impact die iedere locatie (windpark) heeft op de directe omgeving met betrekking tot:

- Aantal omwonenden / woningen (exclusief molenaarswoningen):
 - Binnen een straal van 400 – 800 meter
 - Binnen een straal van 800 - 1000 meter
 - Binnen een straal van 1000 – 1500 meter
- Afstand tot (grote) kernen;
- Impact op bouwplannen / woningopgave;
- Voorzieningen voor recreatie in de nabije omgeving, denk hierbij aan:
 - Vakantieparken / campings
 - Fietsroutes
- WOZ waarde: waardeontwikkeling vastgoed (€ / jaar) / waardevermindering;
- Belevingsaspect: visuele hinder en horizonvervuiling;

Zie ook: <https://www.commissiemer.nl/documenten/00000487.pdf>

Overige dat meegenomen dient te worden:

- Efficiëntie / doelmatigheid: gemiddelde windsnelheid / opbrengst per locatie.

Tot slot verzoeken wij u om ons de gelegenheid te geven om gehoord te worden.

Met vriendelijke groet,

Bestuur SOVW